

HĽADANIE STRATENÉHO RODINNÉHO STRIEBRA

Johann Nepomuk Hummel: Mathilde de Guise

Koncertné uvedenie opery v troch dejstvách

Hudobné naštudovanie: Didier Talpain

Zbormajster: Pavol Procházka

Premiéra: 24.januára 2010, Opera SND

Pre sezónu 2009/2010 naplánovala dramaturgia Opery SND popri troch nových inscenáciách (Mozartova Čarovná flauta, Gounodov Faust, Belliniho Puritáni) aj dve koncertné naštudovania málo frekventovaných operných diel. Hry o Márii, dedikované päťdesiatemu výročiu úmrtia českého skladateľa Bohuslava Martinů, na začiatku októbra otvorili jubilejnú 90. sezónu. V januári ponúkla Opera SND svojmu obecenstvu dielo bratislavského rodáka Johanna Nepomuka Hummela Mathilde de Guise.

Hoci Johann Nepomuk Hummel patril k najvýznamnejším skladateľom a klavírnym interpretom vrcholného klasicizmu a jeho umenie uznávali Wolfgang Amadeus Mozart, Joseph Haydn (obaja Hummelovi učители a podporovatelia), Ludwig van Beethoven či Frederik Chopin, osobnosť i dielo umelca do značnej miery upadli do zabudnutia. Bratislavská kultúrna obec sa už dlhšie snaží dostať do povedomia meno a tvorbu významného rodáka. Medzinárodná klavírna súťaž Johanna Nepomuka Hummela, organizovaná Slovenskou filharmóniou, je členom Svetovej federácie medzinárodných hudobných súťaží – v novembri 2011 sa bude konať jej siedmy ročník. Spoločnosť J. N. Hummela každoročne organizuje medzinárodný hudobný festival Komorné dni J. N. Hummela, pripravovaný ročník bude jubilejným piatym. K aktivitám smerujúcim k oživeniu odkazu skladateľa sa prihlásila aj Opera SND. Obsahom koprodukčného francúzsko-slovenského projektu, iniciovaného pri príležitosti francúzskeho predsedníctva EÚ v roku 2008, bola rekonštrukcia, naštudovanie a uvedenie Hummelovej opery Mathilde de Guise. Prv než sa dostala do Bratislavy, ju v rámci francúzskej kultúrnej sezóny prezentovali v troch francúzskych mestách s vyvrcholením v divadle v St. Etiéne.

Hummel skomponoval sedemnást opier (Mathilde je deviata z nich), väčšinu počas pôsobenia na dvore kniežaťa Mikuláša Esterházyho a nasledujúceho viedenského obdobia. Žiadna však javiskovo neprežila svojho autora. Mathilde de Guise bola od premiéry vo viedenskom Kärntnertortheater v roku 1810 Hummelom následne revidovaná a premiérovaná v roku 1821 vo Weimare (SND uvádza druhú, weimarskú verziu). Operu predviedli tiež v Prahe (1822), Rige (1825), Berlíne (1833). Potom z operných javísk, podobne ako ostatné Hummelove operné diela, zmizla. Jej aktuálnym naštudovaním sa Opera SND prihlásila k celoeurópskemu trendu oživovania starých hudobných diel.

Dej Mathilde de Guise je konvenčný - málo dramatické libreto a nedostatočná dramaturgická kompaktnosť zrejme patria k príčinám, prečo sa opera neuvádza. Mladú kňažnú Mathildu de Guise chce brat Vojvoda z politických dôvodov vydať za poľského kráľa. Mathilda však miluje bratovho tajomníka, chudobného šľachtica Beauforta. Jej láska je opätovaná, no zaľúbenci svoje city pred sebou dlho taja. Opera končí happyendom – pár sa tajne zosobáši a vzápätí ich vzťahu požehná sám francúzsky kráľ. Láska víťazí nad mocenskými záujmami. Popri hlavnej téme Mathilde-Beaufort-Vojvoda sa v opere nachádza kontrastná lyricko-komická línia, reprezentovaná ľudovým párom Claudine-Valentin, Claudininy otcom, záhradníkom Nicolasom, a vydajachtivou Barónkou brúsiacou si zuby na Beauforta. Z hudobného hľadiska cítiť v opere vplyv Hummelovho učiteľa a patróna Wolfganga Amadea Mozarta, predovšetkým v ansámblomovom riešení hudobného pôdorysu. Zo šestnástich čísiel partitúry sú len štyri venované sólovým číslam hlavných hrdinov. Medzi hudobne najvydarenejšie miesta melodicky hodnotnej opery patria rozkošný duet Claudine a Valentina či motivicky chytľavý vaudeville „Venite tutti quanti“. Upravovatelia partitúry (jej autorov ani genézu projektu bulletin, žiaľ, neuvádza) volili pre sprístupnenie neznámeho diela poslucháčom princíp dokomponovaného komentára z pera Matthieu de Laubiera (slovenský preklad Michaela Jurovská). Text mal ambíciu nahradiť pôvodnú prózu (Mathilde de Guise je singspiel, hudobnodramatická forma založená na striedaní hudobných čísiel a hovorených dialógov), zabezpečiť zrozumiteľnosť deja, ale tiež suplovať scénickú zložku, komentovať dianie postáv, priblížiť ich psychológiu, motivácie, ... Jednoducho povedané, chcel toho priveľa. Jeho nadhodnotená časová dotácia i jazyková košatosť - navyše v príliš dominantnom, miestami až patetickom prejave Františka Kovára -

potláčala prioritu hudby. Namiesto želanej dynamizácie diania sa docielil pravý opak – retardácia hudobného toku. Komentár viackrát zmnožoval to, čo poslucháčovi prezradilo titulkové zariadenie, tlmočiace text hudobných čísiel. Nehovoriac o tom, že takýmto zvýraznením literárnej zložky sa zbytočne dostalo do popredia libreto, ktoré už dobová kritika vyhodnotila ako slabšiu stránku Hummelovej opery. Hudobné naštudovanie pripravil francúzsky dirigent Didier Talpain, zaniatený iniciátor projektu, jeden z autorov rekonštrukcie diela a tiež súčasný kultúrny atašé Francúzska na Slovensku. Interpretujúcim telesom nebol orchester Opery SND, ale súbor Solamente naturali, špecializujúci sa na starú hudbu. Predvedenie diela na dobových nástrojoch prinieslo ducha autenticity, hoci z tohto pohľadu nevyšla Sála opery a baletu Novej budovy ako dobrá voľba – komorný zvuk nástrojov sa v nej čiastočne strácal. Solamente naturali majú s klasicistickou hudbou dostatok skúseností, čo sa odrážalo v štýlovom poňatí, zreteľnom vedení melodických línií, presných tempách aj v sympatickom nasadení. Výborne znela hlavne sláčiková sekcia, v dychovej sa najmä v prvom dejstve vyskytli viaceré kazy. Na speváckom obsadení sa podieľala francúzska i slovenská strana. Pre náhle ochorenie slovenskej predstaviteľky titulného partu Adriany Kohútkovej spievala v bratislavskej premiére aktérka francúzskych uvedení, kostarická sopranistka Íride Martínez. Renomovaná umelkyňa, účinkujúca na veľkých európskych scénach vrátane Salzburských slávností, milánskej La Scaly, drážďanskej Semperoper či operných domov v Berlíne, Paríži, Mníchove (...), priniesla do postavy Mathildy vzornú frázu a elegantnú fazónu. Jej mäkká sfarbený, ľahký, pohyblivý hlas má (s výnimkou pár okrajových tónov) pekné okrúhle výšky, farebne vyrovnanú nižšiu polohu i dostatočnú pohyblivosť. Chýba mu však väčší objem, vo veľkej sále znel príliš komorne, v ansámblach neletel ponad ostatné hlasy. Umelkyňa by sa určite výborne uplatnila v štúdiovej nahrávke diela, tu – napriek nesporným kvalitám jej výkonu – nebol zážitok úplný. Prieraznosť tónu nechýbala francúzskemu tenoristovi vietnamského pôvodu Phillippovi Do, s príjemným, vláčne frázujúcim, vo vysokej polohe kovovým hlasom. Ku komplexnosti výkonu by sa žiadala väčšia výrazová zainteresovanosť. Postava Vojvodu patrí k technicky najnáročnejším v partitúre. Predpokladá veľký rozsah hlasu – od sonórnych basových hĺbok po neohrozené výšky na hranici barytónového rozsahu. Francúzsky barytonista Pierre-Yves Pruvot sa cítil prirodzene predovšetkým vo vyššej polohe. Dvojicu Claudine a Valentina so sympatickou mladíčkou vervou i vokálnou istotou spievali sólisti Opery SND Eva Šušková a Ondrej Šaling. Zaujímavou sfarbeným, pohyblivým barytónom sa na scéne SND uviedol talentovaný poslucháč VŠMU (trieda Magdalény Blahušiakovej) Martin Mikuš v postave Claudininho otca, záhradníka Nicolasa. Milý „starokomický“ kontrast vniesla dobre disponovaná mezzosopranistka Gabriela Hübnerová ako Barónka. Malú postavu poľského vyslanca Leszenskeho spieval domáci tenorista Ján Babjak. V pozitívnom svetle sa uviedol zbor Opery SND (zbormajster Pavol Procházka). Jednotlivé hlasové skupiny zneli vyrovnane, čisto a vzájomne výborne ladili. Hoci Mathilde de Guise v sebe nenesie potenciál javiskovo osloviť súčasného operného diváka, jej koncertné uvedenie je vítaným spestrením hudobného života Bratislavy a sympatickým gestom smerujúcim k odkrývaniu našej kultúrnej minulosti. Veď v tomto ohľade má Slovensko medzery, ktoré nectia vyspelú kultúrnu spoločnosť.

Michaela Mojžišová